

Peter Rønn fortæller

Peter Rønn

Peter Rønn, Øster Hornum (1897 – 1985) beskæftigede sig gennem et lagt liv med mange forskellige ting. Blandt andet var han med, da vandkraftværket blev anlagt hvor nu "Svanedammen" er. Han og hustruen Dagny boede, hvor nu "Peter Rønns vænge" ligger. På parcellen, der ca. var på 1 tønde land, drev han lidt frilandsgartneri. Et stykke jord på ca. 8 tønder land, der hørte til ejendommen blev lejet ud. Sideløbende med arbejdet med frilandsgartneriet kørte han lastbil for Jens Haases foderstofforretning og var tillige ansat som graver ved kirken. Han er blevet betegnet som en godt begavet selvlært tekniker, der interesserede sig for mangt og meget, blandt andet radio-bygning, som han omtaler. Hustruen Dagny passede i en årrække sygekassekontoret i byen.

Et interview dateret 24. april 1980 med Peter Rønn, hvor han bliver suppleret af hustruen Dagny (1906 – 1992), blev optaget på lydbånd, som nu befinder sig på Lokalhistorisk Arkiv. Det er denne optagelse, der her er nedskrevet.

Det er en fantastisk udvikling, der er sket, og hvis vi nu tænker på de her gamle mænd, som vi kendte, der havde ejendommene her. Hvis de kunne se hvordan der så ud nu, så ville de slå kors for sig. Sådan én som Christian Mark og Laurits Pedersen og alle de af deres aldersgruppe. Og så kan jeg jo endda huske fra før den tid, da Christian Mark kom til gården her i byen. Der var sådan én som Andreas Andersen, han var sognefoged. Hans søn kom jeg meget sammen med. Det er for resten ikke så forfærdeligt længe siden han døde. Han hed Niels Andersen og boede i Støvring. Jeg kan også huske hvem der havde ejendommen før Laurits Pedersen. Alle de huse her midt i byen og mod syd, fx forsamlingshuset er noget, der er blevet bygget siden.

Kælkebakke på Katbakken

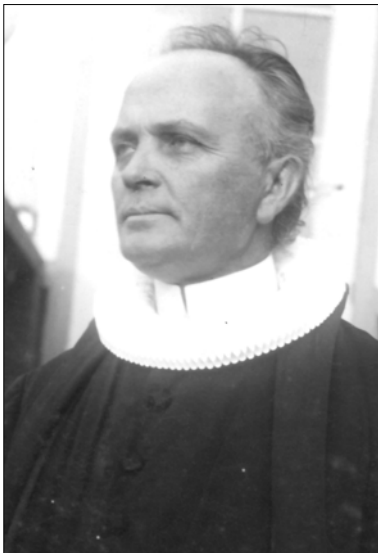
I gamle dage henne ved Katbakken, hvor sportspladsen er nu, der kunne vi køre på kælk om vinteren. Det var en bane på næsten en halv kilometer, vi kunne køre, men så var der jo et forfærdeligt arbejde med at få kælken slæbt op igen. Vi kunne jo køre helt ned til landevejen. Når det gik rigtig godt, kunne vi jo endda køre tværs over landevejen, for der var jo ingen biler dengang. I det område kunne vi også fange haletudser og sådan noget dengang før sportspladsen blev anlagt.

Præstegården i begyndelsen af 1900-tallet

Præstegårdsjorden udstykes

Herovre ved præstegården var det jo dengang de gamle bygninger. Der var laden til præstegården, den lå ud til Gl. Skolevej. Til at begynde med af det jeg kan huske var der en forpagter i præstegården. Så kom der en anden præst, pastor Kiilerich, og han ville selv have landbruget. Den præst, der var der før var

Paulus Kiilerich, sognepræst i Øster Hornum 1914 - 1947

pastor Vested. Det var ham, der havde konfirmeret mig. Han havde forpagter, og i hans tid blev der udstykket en hel del af præstegården, der før havde været en meget stor gård med en seks-syv hundrede tønder land. Det gik helt herved fra landevejen og op til Vokslev skel. Der blev udstykket en hel del af det, men der var stadig en hel del af det, der stadig var hede, da pastor Kiilerich kom i 1914. Han ville som sagt selv drive gården. Det blev noget af noget roderi med ham. Præsten var jo god nok, men landbruget tog så meget af hans interesse. Til sidst i hans tid blev også det sidste af præstegårdsjorden udstykket i mindre brug. Stadig var der dog området Katbakken og hvor der blev lavet sportsplads, der hørte til præstegården. Det var der så noget væsen med i den forbindelse, for når det var præstegårdsjord, måtte det ikke bruges til alting, men når det skulle bruges til at anlægge en sportsplads på, kunne det godt tillades. Selve Katbakken tilhører dog stadigvæk menighedsrådet, men det bliver da betragtet som om det er idrætsforeningen, der ejer det.

Vandkraftværket anes yderst til venstre – tilsyneladende det eneste eksisterende billede af værket

Vandkraftværket

Nu skal der så fortælles lidt om dengang elektriciteten kom. Det var i den tid, da jeg var soldat, at det blev lavet, altså gravet de her damme. Det var maler Hovgaard, der begyndte med det. Han var meget optaget af det, ja han var altid meget optaget af alt hvad der var nyt i det hele taget. Han var både musikalsk og han fotograferede. Han var en dygtig maler, det var noget, der duede, når han malede. Han var ikke nem at få fra arbejdet med elektricitetsværket. Det var ham, der begyndte med det og blev ved. Jeg ved ikke hvordan han fik folk overtalt til det her med at stille an med det her laven damme dernede. Vand var der jo en hel masse af. Lige så snart man satte et rør ned i jorden kunne de jo snart få vand, og borede man lidt, ja blot man stak hul i jorden, vældede vandet nærmest op. Sådan var det snart alle steder i byen med vand. Hovgaard regnede så ud, at det kunne lade sig gøre at få anlægget til at virke.

Jeg ved ikke hvordan han fik folk overtalt til at gå med på arbejdet, for det kostede jo noget, men overtalt blev de. Ved den ene dam var der en dræningsmester, der hed Hedegaard. Det var ham, der forestod gravningen, men så skulle de jo have lavet et hul, hvor den her turbine skulle stå i, og det hul skulle være dybt. Det kunne de ikke lave, for det skred sammen for dem hele tiden. Så måtte de have bud til Godthåb, hvor der var en brøndgraver. Han kunne grave hullet, for han forstod, hvordan det skulle laves. Det skulle graves fem-seks meter dybt, så det ville jo vælte sammen, hvis man ikke vidste hvordan. De fik da anlægget lavet, og så gik det da også i de her år, men så i 1925 da kom der vekselstrøm udefra til byen.

Navnlig om foråret ved tøbrud var der masser af vand, og så kunne anlægget stå og køre hele natten, så enten skulle vandet jo løbe gennem anlægget eller løbe over et eller andet sted.

Systemet med vandkraftværket kørte fra ca. 1917/18 til 1925. Det var jo mange år før så mange andre mennesker fik strøm. Der blev bygget en transformator ude ved Utta lige nord for byen. Den transformator var fælles for Øster Hornum og Molbjerg. Transformatorforeningen

hedder stadig Øster Hornum-Molbjerg transformatorforening. Nu er det vist blevet ophævet og det er Himmerlands elektricitetsforsyning, der har det.

Strøm udefra

Herefter blev hele vandkraftværket pillet fra hinanden og turbinen og dynamoen blev fjernet. Jeg tror nok, der kun blev gæld tilbage, for dem der var med skulle vist betale for at komme ud af det. Det ny vekselstrøm var også så dyrt dengang. Nu snakker vi jo sådan om at elektriciteten er dyr, men dengang da vi fik vekselstrømmen skulle vi betale 90 øre for en kilowatt. Det blev snart sådan, at der var en del, der ikke ville bruge elektriciteten og gik igen over til at bruge petroleum til lamper i husene og til lygter i udhusene, og så slukkede de for strømmen. Det medførte jo, at der blev brugt for lidt strøm, men så fandt de i el-selskabet på at sætte kilowattprisen ned til 50 øre, suppleret med en afregningspris for hvert lampested folk havde. Den politik hjalp, og så kom det til at køre lidt bedre. Prisen blev herefter billigere og billigere. Nu koster det jo ikke nær så meget.

Bækken som køleskab

Køleskab havde vi jo ikke noget af dengang og vi havde heller ikke nogen kælder, så vi brugte bækken. Det vil sige, at vi byggede et hus over vælterne. Her var vandet jo konstant koldt otte grader både sommer og vinter. Det var rigtig dejligt med en tår kold mælk eller øl, der havde stået dernede i sådan et væld. Man kunne jo få lige så koldt vand fra en boring, men så skulle man jo stå og pumpe den op, men det var der jo ikke nogen, der var interesserede i. Vi skulle jo passe på, hvis der kom en tordenskyll, for så stod vandet jo op og væltede hvad der var deri. Så det var med at springe op og redde tingene inden det gik galt.

Radio

Jeg har også arbejdet en hel masse med radioer. Det var sådan helt tilfældigt, at jeg blev bidt af det her med radioer. Første gang jeg hørte radio var i Nibe. Det var jo dengang med høreapparater. Vi kunne mest høre nogle hvin og sådan noget deri. Vi kunne ikke rigtigt høre noget deri og vi kunne jo heller ikke forstå sproget, der kom ud af apparatet, for det var jo fra London. Alligevel var det jo vældig interessant, og jeg kom til at arbejde med det. Ham jeg havde hørt radio hos i Nibe var min fætter, der selv havde lavet radioapparatet, og så kom jeg jo selv til at bygge en radio, og vi sad jo og eksperimenterede med det. Vi kunne jo godt høre nogle lyde deri, men det var jo engelsk og det kunne vi jo ikke rigtig forstå, så rigtig godt var det jo ikke. Vi skulle jo også have en antenne så lang så lang for at kunne opfange noget. Men så begyndte nogen jo at sende herfra. Det var fra København, fra Ryvangen var det vist. Jeg kan ikke huske hvilket år det var. Det var jo ikke så særlig godt, men så fik Aalborg-båden, der jo sejlede mellem København og Aalborg hver dag, installeret en radiosender, og så blev det noget bedre. Til at begynde med sendte de så når de kom uden for Sundet. Telegrafisten havde en grammofon og grammofonplader. Så sendte han det. Folk forærede ham grammofonplader, som han kunne sende. Der var én herfra, der rejste til København. Han havde en plade med, som vi havde betalt. Der var også en grammofonplade dronningen havde givet til foretagendet.

Senere blev det så sådan, at når skibet lå i havnen i Aalborg, så havde de telefonforbindelse fra København og så sendte de det og nu var lyden vældig klar og fin. Det var så gevaldig godt, det her.

Skolegang

Min skolegang var sådan, at i de sidste år gik jeg i skole fire dage om vinteren og to dage om sommeren. Sådan var det for de to ældste klasser. For de yngste klasser var det omvendt. Det var jo for at man skulle hjælpe til derhjemme. Jeg blev udskrevet fra skolen det år, jeg skulle konfirmeres. Man kunne altså slippe for det sidste halve år. Da kom jeg op til Harald at tjene.

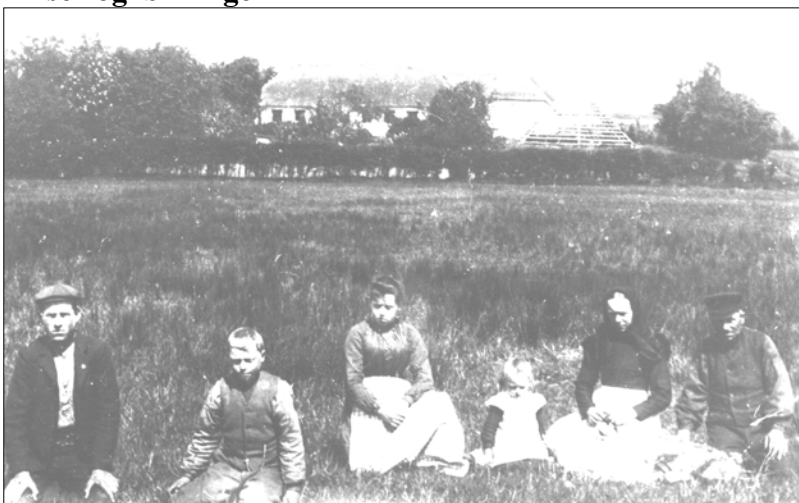

Skolen fra 1901 – lærer Jens Sørensen Mark står ved døren

Der var her i byen en fireklasset skole med to lærere. Skolen jeg gik i er den, der nu bliver brugt til husflidsskole. Før den tid var der skole i noget andet derovre, men i 1901 blev den ny skole bygget og så blev det sådan at der blev fire klasser. Der var jo på den måde flere årgange sammen, for der var jo syv årgange i alt, som skulle dele om de

to lærere. Dengang gik børnene jo til skole, nogen endda helt ude fra Tranten. De havde så langt at gå og de havde jo hverken gummistøvler eller noget – og nu bliver de jo kørt!

Priser og lønninger

Bloksminde på Præstevangen – Louise ses i midten

Jeg kan huske at posten her skulle helt op på Præstemarken med post, helt ud til Bloksminde. Så gav han mig 10 øre for at rende derop. Det var jo sådan set mange penge. Det var Louise, som jeg kendte godt, der boede der. Hun var altid så omhyggelig med alt, og når jeg kom derop fik jeg altid kaffe, og mens vi drak kaffe tog hun mine træsko og fyldte dem med gløder, så de kunne være dejligt varme og tørre, når jeg skulle hjem.

Til at sammenligne de ti øre jeg fik for postturen ud til Bloksminde (på Harrilhusvej) kan jeg huske, at en liter skummetmælk henne på mejeriet kostede to øre, og ti øre for en liter sødmælk, eller var det fløde, og så var det tit nærmest dobbelt ration.

Da jeg blev ansat som graver ved kirken fik jeg 235 kr. om året for at holde gangene i orden og jeg fik otte kroner for at grave en grav. Det var endda sådan at det ikke altid kunne gøres på én dag at grave en grav, for det afhang jo af hvor meget det drillede, om den skred sammen og der var jo også så meget med vand på kirkegården, for også der var der så mange væld, så det skete, at der var vand i gravene, så vi måtte stå og øse vand af graven før de kom ud med kisten og satte den i graven.

Dengang var det jo ikke sådan med arbejdsunderstøttelse, så folk rendte nærmest i hælene på hinanden for at få arbejde. En gang skulle der søges en andenlærer til skolen, og der var 77, der ansøgte om stillingen. Det var i 1930'erne, da det var helt tosset. Jens Mark fik i den tid 2200 kr. om året som andenlærer og deraf skulle han endda betale husleje og brændsel.